

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

4 De non reseruatis in Sexto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

incurretur hac censura ex vi solius iuris: nam cum A
procedere debeat iudicis monitio canonica, sem-
per fiet cum comminatione excommunicationis
ipso facto incurrere, vel certe ita fieri deberet ad
tollendum omne dubium.

SECTIO IV.

*Quae excommunicationes non referuata latae sunt
in sexto libro Decretalium.*

EX his excommunicationibus non-
nullae coincidunt cum contentis in
Bulla Coenae, vel cum aliis referuatis
quas solum indicabimus: aliae non
sunt admodum viles ad vsum, quas
breuiter transigimus: alias vero exactius declarabi-
mus. Prima ergo sumitur ex c. *Vbi periculum*, §. Hoc
facto, de Elect. in 6. vbi in vers. *Nullatenus fas sit*, fer-
tur excommunicatio ipso iure contra eos, qui ad
Cardinales in Conclauē conclusos ad eligendum
Summum pontificem scripturam miserint, vel nun-
cium, aut cum aliquo ipsorum secreta locuti fuerint. Quae
nisi loquen-
ter, exponit
Cap. Vbi, de
Eled.
Summum pontificem scripturam miserint, vel nun-
cium, aut cum aliquo ipsorum secreta locuti fuerint. Quae
nisi loquen-
ter, exponit
Cap. Vbi, de
Eled.
Solum indiget declaratione illa particula, *se-
crete*, an sit coniungenda cum omnibus illis tribus,
scriptura, nuncio, & locutione, vel tantum cum vltima:
muleum enim hoc refert. Nam si cum omnibus co-
iungatur, erit magna moderatio huius legis; sic-
nim publice mittere nuncium, vel epistolam, nō e-
rit sufficiens ratio incurrendi hanc censuram. Cum
ergo contextus, & plana constructio verborum ad-
mittat hunc sensum, & finis in materia poenali, vi-
detur amplectendus. Quod sentiūt Archidiaconus,
Ioannes Andreas, & alii ibi, Angelus, Excommunica-
tio. 110. 7. casu 13. Syluester, Excommunicatio, 9. censura 11.
nu. 34. Nihilominus contraria sententia probanda
videtur, quam tenent Caietanus, c. 55. & Nauarrus
n. 121. Et patet ex contextu: nam primo absolute p-
hibet, *Nulli fas sit* ipsi Cardinalibus nuncium mittere, vel
scripturam. Vbi manifeste vniuersalis est prohibitio
sine restrictione ad publicam, vel secretam; & tamē
hac ipsa prohibitio statim corroboratur censura
repetitis eisdem verbis, sine vlla limitatione illis ad-
dita, sed additur tertium membrum de locutione,
& ibi adiungitur aduerbium *secrete*, quod ita inter-
ponitur, ut manifestum sit solum coniungi, et verbo
loquendi, scilicet: *Aut cum aliquo ipsorum secreta
loquendo*. Recte tamē aduertit Caietanus verba illa,
Nulli fas sit, intelligi de his, qui in Conclauē non exi-
sunt, de quibus in proximo praecedente vericulo
dictū fuerat *Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat*.
Itaque certum est licere Cardinalibus in Conclauē
existentibus inter se secreta loqui, vel nuncium mit-
tere, aliquem scilicet famulum, quem vnusquisque
intus habet: & eadem ratione licere scriptum in-
ter se dare, vel mittere, quantum est ex vi huius
legis.

Secunda excommunicatio habetur in eodem c.
Vbi periculum, §. *Præterea*, vbi excommunicatur Do-
mini, aliique Rectores, & officiales illius ciuitatis, in
qua Summus Pontifex moritur, si diligenter non
obseruant quae ibi statuuntur, vel si fraudem in eis,
vel circa ea commiserint. Quam partem latē expli-
cat Caietanus capite 54. Syluester, & alii qui videri
possunt: quia res non est nobis admodum necessa-
ria.

Tertia excommunicatio habetur in cap. *Sciāt
cuncti*, de Elect. in 6. feretur que contra eos, qui graua-
re presumunt Clericos, vel quaslibet personas Ecclesiasticas
(ad quas in aliquibus Ecclesiis, Monasteriis, & p̄is locis spe-
cialis electio) pro eo quod rogati, seu alias induciti, cum; pro

quo rogabantur, aut inducebantur, eligere noluerunt. Qua-
le autem debeat esse hoc grauamen, concluditur in
illo verbo, *aut alias iniuste persequens*: in particula-
ri autem ponitur actio spoliandi eos, vel confanguineos
eorum, aut Ecclesias, Monasteria, vel loca pia
beneficiis, aut aliis bonis suis, per se, vel per alios:
quod intelligendum puto de iniusta spoliatione, ut
illo vltimo verbo declaratur. Vnde qui sine iniustitia
spoliet aliquem bonis, aut beneficio, petens id
ad quod habet ius, quamuis id faciat prouocatus, eo
quod non fuerit ille electus, pro quo ipse rogauerit,
& alioqui etiam non facturus: non incurrerit, quia
non infert iniustam vim, aut persecutionem. Item
negare Monasterio eleemosynas, quas aliquis face-
re consueuerat, vel negare amico specialia benefi-
cia, non sufficit ad incurrendam hanc censuram: et-
iam si hoc titulo fiat: quia neque est acceptio bono-
rum alterius, neque iniusta persecutio. Sicut ē con-
trario, si quis inferat iniuriam, vel persequatur hu-
iusmodi electorem alio titulo, & non propter ele-
ctionem, quam fecit, non incurrerit hanc censuram:
nam in textu expresse dicitur, *pro eo quo, &c.* Quae o-
mnia, & alia, quae hic notari solent, in textu ipso cla-
ra sunt.

Solum potest dubitari, an quod ibi dicitur de e-
lectione extendendum sit ad praesentationem, in-
stitutionem, confirmationem, & postulationem.
Respondetur in primis, si praesentatio ad laicum
pertineat, non comprehendi: quia textus loquitur,
quando electores sunt Clerici, vel personae Eccle-
siasticae. Vnde etiam electiones, quae a laicis fiunt,
ut in confraternitatibus, & aliis congregationibus
personarum, quae nec Religiosae sunt, nec Clerici
per se, & ex vi talis status, non comprehenduntur
sub hac censura, ut omnes aduertunt. At vero si
praesentatio ad Ecclesiasticam personam pertineat,
quatenus talis est, & titulo Ecclesiastico. Nauarrus
num. 122. affirmat hic comprehendi, cum Glossa, in
eodem cap. *Sciāt*, verbo *Alios*, quae in hoc fundatur,
quod haec lex simpliciter non est odiosa, sed fauorabilis,
cum Ecclesiasticam libertatem defendat; & ideo re-
stringenda non est, sed potius extendenda: cum ergo
praesentatio sit quidam modus electionis, meri-
to ad illam haec constitutio de electione extenditur.
Quae ratio etiam procedit de confirmatione, po-
stulatione, &c. Et ita etiam sentiunt Syluester, &
Angelus supra.

Tandem quoniam in eo textu explicatur, perse-
cutionem, seu spoliationem iniustam posse fieri cir-
ca confanguineos, dubitat ibi Glossa, & Doctores, v-
tue ad quem gradum consanguinitatis intelligen-
dum sit, & an possit extendi ad fines. Dico tamen, ex
vi illorum verborum non comprehendi affines, ut
patet ex propria significatione illorum verborum;
cumque in iure non reputentur consanguinei, nisi
qui intra quartum gradum continentur, & ius in
hoc nihil amplius declarat: ex vi etiam talis vocis
solum videntur comprehendi praedicti gradus: nec
potest cum fundamento fieri extensio vsque ad se-
ptimum, potius quam vsque ad octauum, vel deci-
mum, quidquid alioqui dixerint. Quamquam autē
hoc verum sit ex vi illorum verborum, tamen ex vi
illius clausulae generalis, seu alias iniuste persequendo,
fieri potest, ut, quamuis spoliatio, vel alia similis ini-
uria fiat circa affines, vel alios familiares, aut con-
iunctos, si fiat in odium alterius, moraliter censetur
iniustum grauamen eius, & iniusta persecutio: ideo-
que ad incurrendam hanc censuram sufficiat;
quod quidem ex circumstantiis & pru-
dētis arbitrio expendē-
dum est.

personae Ec-
clesiasticae,
eo quod non
elegerint
eum, pro quo
eligendo sunt
rogati, ex-
ponitur.

De qua ele-
ctione textus
loquitur.

Praesentatio,
confirmatio,
& postula-
tio, sub ele-
ctione com-
prehenduntur.

Quid per eo-
sanguineos
intelligen-
dum.

Excom-

Excommunicatio contra occupantes iura, aut bona ad Ecclesias vacantes pertinentia, exponitur.

⁶
Cap. Generali, de Electione, in 6.

Quarta excommunicatio habetur in cap. Generali, eodem titulo de Electione, in 6. ferturque in eos, qui in Ecclesiis, Monasteriis, aut piis locis titulum defensionis, aut similem de nouo usurpare conantes, iura ad talia loca pertinentia, aut eorum bona, quando talia loca vacant, occupare presumunt. In quo primum notandum est verbum, *Noue usurpando*. Duo enim requiritur: primo, ut de nouo fiat: secundo, ut sine iusto titulo, aut legitima concessione. Unde qui id facit titulo antiquæ præscriptionis, seu consuetudinis, vel nouo titulo fundationis, aut concessione legitimæ non comprehenditur hac lege ut in fine eius explicatur, & Glossa aduertit. Deinde, est considerandum, legem illam directe ferri contra occupantes bona talium locorum eo tempore, quo vacant; non tamen quomodocunque occupantes, sed simul, usurpare conantes iura aliqua ad tales Ecclesias pertinentia, quæ ibi dicuntur Regalia, aut Custodiæ, &c. Ideoque ad incurrendam hanc censuram non sufficit alio modo occupari talia bona, nisi fiat occupando, iura ipsa, & illo titulo: neque è conuerso sufficit tale ius usurpare, nisi occupentur bona Ecclesiæ vacantis: nam utrumque ita coniungitur in illo textu, ut simul requiratur. Quod notant Caietanus, Nauarrus, & alij. Unde cum censure non contrahatur donec actus prohibitus consummetur, quamuis aliquis conetur usurpare ius animi occupandi bona, si hoc perficere non potuit, non incurreret censuram, donec cum effectu illa occupet. E contrario vero, si de facto quis occupet bona per huiusmodi actionem, conando usurpare ius Ecclesiæ, quamuis hoc non assequatur, sed tantum ad id conetur, videtur incurrere: quia lex illa, ut dixi, per se, ac directe excommunicat occupantes bona, & ex alia parte non requirit ut usurpent, sed quod conentur ad usurpandum ius. Præterea oportet, ut illa bonorum occupatio ex præsumptione fiat, quod habet vim sæpe explicatam. Estque generalis contra omnes committentes tale delictum, de consulentibus vero, & similibus nihil ibi dicitur.

⁷
Extensio in eadem censurâ.

Additur vero specialis extensio contra Clericos, Monachos, vel alias personas talium locorum respectiue, procurantes tale delictum fieri: meritoque id fit propter specialem infidelitatem talium personarum. Non incurrunt tamen hi procurantes hanc censuram, nisi res, ad exitum perueniat, iuxta doctrinam in superioribus datam; quia talis actio solum prohibetur propter aliam, & quasi via ad illam, & ideo non videtur consummata, donec illa fiat. Denique necessarium est, ut talis procuratio sit, ut ita dicam, positiva per actionem aliquam: nam si solû sit negligentia resistendi, etiam culpabilis, contra sui officij debitum; illud non est procurare, sed indebite permittere: quæ culpa ibidem paulo inferius alia poena punitur in Clericis: nam pro eo tempore prohibet Papa, ne de prouentibus talium Ecclesiarum aliquid percipiant. Per quæ verba, ut opinor, non fertur suspensio ipso iure, neque ipsi Clerici tenentur in seipsum talem exequi poenam; sed Prælati, aut Iudex iuxta hanc legem debet eos punire.

*Excommunicatio contra eos, qui dum electioni Monialium interfunt, aliquid faciunt, unde ori-
ri possit discordia inter eas super electione.*

⁸
Quinta excommunicatio habetur in c. Indemnitas, §. Postremo, de Electione, in 6. ferturque

^A contra Prælatos, vel alios: qui vocantur, ut inter sint electionibus Monialium, si aliquid faciant, ex quo possit oriri, vel nutrirî discordia inter ipsas Moniales, super huiusmodi electionibus faciendis. Quæ lex vniuersalis est quoad personas, in quas fertur censura: nam verba sunt generalia sine limitatione. Est autem ponderandum in eo textu non requiri, quod talis persona interfuit tanquam superior, vel iurisdictionem habens, vel tanquam missa à superiore: sed solum quod sit accersita ad illud munus dirigendi electionem per consilium, exhortationem, vel aliquid simile; & quod ipse eo nomine accedat, & interfuit: nam verba textus in omni proprietate hoc significant. Unde si Religiosæ ipsæ aliquem vel Religiosum eiusdem ordinis, aut alterius, vel Clericum secularem, aut etiam laicum, siue virum, siue etiam feminam vocarent, ut interefferet suæ electioni, & sua prudentia, & iudicio illas dirigeret, in eo haberet locum hæc constitutio, & censura, ut patet ex plano contextu verborum. A fortiori autem tamen habebit locum in superiore, qui ex officio interest, vel alio, qui vicem eius gerit: nam hi etiam vere dicuntur euocari ad dirigendas tales electiones, vel à Monialibus ipsis, vel certe ab ipso officio, & regula, vel à Prælato superiori. At vero si quis interefferet non vocatus ad dirigendum, sed quia ipse se immiscet forte ad perturbandum, vel desiderium suum explendum, non incurreret hanc censuram, ut probenotant Caietanus cap. 80. qui licet forte delictum sit grauius: tamen non est illud speciale, quod hic punitum est, nimirum infideliter agere, & quasi prauaricare in eo munere, ad quod aliquis vocatus est. Rursus etiam ipse, qui ad dirigendum vocatus est, si ante electionem non perturbet, aut discordias generet, vel nutriet, si post factam electionem aliquid horum committat, non incurreret: nam textus solum loquitur de discordia super faciendis electionibus. Et in his conueniunt Glossa, expostores, & Summi omnes.

Addit vero Angelus verbo *Excommunicatio*, 7. casu 16. hanc constitutionem non procedere tantum in Monialibus, quæ sunt veræ Religiosæ; sed in his etiam congregationibus sceminarum, quæ proprie Religiosæ non sunt, tamen in communi viuunt, & suas electiones faciunt. Et idem sequitur Syluester, *Excommunicatio*, 9. num. 42. qui citat Geminianum, & dicitque colligi ex textu. Sed neque in textu ego video fundamentum, quia nomine Monialium tam in iure, quam in communi vsu solum intelligi solent Religiosæ sceminae: & iura, quæ de huiusmodi electionibus loquuntur, de Religiosis, seu regularibus sermonem faciunt, ut videre licet in Concilio Agathensi, cap. 19. & 57. & in Tridentino, sess. 5. cap. 7. de Reformatione regularium: quare non video cur in lege pœnali extensio illa admittenda sit. Quod sensisse videntur Caietanus, & Nauarrus illam prætereundo, de Religiosis tantum loquendo.

Sexta excommunicatio sumitur in c. ultimo de officio Delegati in 6. ubi suspenduntur Conservatores: qui de aliis, quam de manifestis iniuriis, & violentiis scienter se intromiserint: pars vero, quæ hoc procurauerit, excommunicatur, ita ut absolueda non sit, donec alteri parti læsæ satisfaciatur. De quo canone, quia poena in eo principaliter lata est suspensio, infra ex professo dicemus disputantes de suspensione. Hic solum aduerto huiusmodi procurantes non incurrere, nisi effectus sequatur, propter rationem superius tactam. Non fertur autem talis censura contra quoslibet procurantes, sed contra eum, qui est pars in tali iudicio, & hoc procurat: expresse enim fertur cum tali limitatione. Rursus necesse est, ut talis Conservator conmissionem non habeat ad huiusmodi actus, etiam si talis concessio data sit per clausulam generalem, quæ extendi solet commissio ad cognoscendum de eo, quod requi-

requirit altiore indaginem, vt notat Nauar. n. 125. quia cum hac procuratio non per se, sed propter vitandum actum procuratum prohibetur, tunc solū censeri debet prohibita, quando actus procuratus malus est, & prohibitus: ergo quando actus ipse cōcessus est, procurare illum non est malum, neque est materia censuræ.

Excommunicatio contra extorquentes per vim aut metum absolutionem à censura, exponitur.

^{11.} *Cap. vñico de his qui in eo. 6.* Septima excommunicatio sumitur ex cap. vñico de his, quæ viz in 6. ferturque in eos, qui per vim, vel metum extorquent ab Ecclesiastico Iudice absolutionem à censura. Quem textum supra exposuimus disput. 7. de Censuris in communi, sectio. 3. quantum ad priorem partem eius. Nunc vero quantum ad hanc censuram aduerendum est primò, necessarium esse ad eam incurrendam, vt metus illatus sit talis, vt moraliter faciat actum ita inuolutarium, vt ex eo capite nulla sit absolutio, ad quod nō sufficit quilibet metus, sed ille solus, qui cadere potest in cōstātem virum, vt iura loquuntur, & citato loco declaratum est. Contrarium autem videtur docere Caietanus cap. 41. dicens: Qualiscunque sit metus illatus, sufficere ad incurrendam hanc censuram, quia hæc lex nihil distinguit inter magnum, & paruum. Quam sententiam ait Nauarrus ca. 27. numer. 125. esse tenendam in foro conscientie. Ego vero censeo non esse hic distinguendum inter forum externum, & conscientiam: quam si ex vi illius legis in extremo foro non censetur excommunicatus, qui leuem metum intulit, neque in foro conscientie erit, cum talis excommunicatio ex sola efficacia, & proprietate illius legis inferatur. In vtroque ergo foro censeo in eo casu non incurri. Quod tenet ibi Glossa vltima communiter ab interpretibus approbata. Et ratio est, quia licet lex illa nō distinguat, tamen ex subiecta materia constat loqui de metu graui. Prius enim irritat lex illa absolutiones fictor: deinde vero subiungit. Ne autem sine vindicta violentie crescat audacia, eos qui huiusmodi absolutionem, &c. ergo talis censura cadit in eam extorcionem absolutionis, quæ illam reddit nullam ex vi illius capituli: non reddit autem nullam, nisi vis aut metus grauis, qui cadat in cōstantem virum: ergo.

^{12.} Cetera verò, quæ Caietanus notat circa hanc censuram, mihi probantur, & facilia sunt ex verbis textus, videlicet nihil referre, quod inferens vim: vel metum, sit ipse, qui absoluendus est, vel alius: vterque enim aque incurrit: nam textus non distinguit de extorquente sibi, vel alteri, sed absolute de extorque. Sicut etiam in priori parte capituli nulla fit absolutio, siue metus illatus sit ab eo, qui absoluitur, siue ab alio. Deinde non satis esse, quod metus inferatur nisi absolutio cū effectu obtineatur, quia textus non excommunicat inferentes metum ad hunc finem, sed extorquentes absolutionē per metum: hæc autem extorsio non consummatur, donec absolutio obtineatur. Denique nihil referre, quod censura, cuius absolutio extorquetur, iusta, vel iniusta sit, neque quod sit ab homine, vel à iure: quia etiam in hoc lex illa nihil distinguit. Ego autem hoc intelligo de censura iniusta, dummodo sit valida: nā si fuisset nulla simpliciter, id est tam in re, quam in exteriori foro, non credo incursum hanc excommunicationem, qui reuocationem illius censuræ per vim, vel metum extorqueret: nam cum illa non fuerit censura, cessat materia huius legis: neque illa, quæ extorquetur, potest vere dici absolutio, vel reuocatio censuræ, sed potius declaratio nullitatis eius: hic autem non excommunicatur, qui extorquet declarationem nullitatis: sed qui extorquet

Fr. Suarez tom. 5.

^A absolutionem, vel reuocationem censuræ veræ, ac validæ.

Excommunicatio contra eos qui per fraudem faciunt vt iudex personaliter feminam adeat eius testimonium interrogaturus, exponitur.

^{13.} *Cap. 2. de iudiciis.* Octaua excommunicatio sumitur ex cap. 2. de iudiciis in 6. vbi statuitur, ne femina cogantur personaliter venire in iudicium ad ferendum testimonium: & prouidetur, vt per tabellionem, vel aliam personam ad eas transmissam petatur, aut si casus id postulet, quod iudex ipse personaliter ad eas accedat. Et additur: *Proviso quod casus huiusmodi (videlicet vt iudex vadat personaliter) non fingatur, nec fraus interueniat in hac parte: alioqui victor huiusmodi, vel fraudator ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.* Vbi est aduerendum, hanc excommunicationem non incurri, donec sit per fraudem obtentum, vt iudex personaliter ad feminam accedat, eius testimonium per se ipsum interrogaturus: quia in eo accessu consummatur actio hic punita, & prohibita, quando per fraudem fit: ita sentit Caietanus c. 59. quem sequitur Nauarrus. Postquam autem hic effectus consequutus est, ille tantum incurrit hanc censuram, qui author fuit fraudis, & deceptionis. Vnde si ipse iudex fuit deceptor, ipse incurrit: si vero fuit alia persona, iudex non incurrit, etiam si ad feminam personaliter accedat, etiam si id faciat sciens, & permittens: vel, vt sic dicam, male vtens malitia alterius ad suum fortasse prauum desiderium explendum. Quia hic non punitur quælibet malitia, sed sola fictoris, vel fraudatoris: tunc autem iudex non est fictor vel fraudator, licet male faciat, dum se, & aliam decipi, & fraudari finit. Quod significauit Nauarrus numero 125. in fine dicens, iudicem non incurrit hanc censuram, si ipse non fingi fecit: quam dicit esse communem sententiam in dicto cap. 2.

^{14.} Dices: Hoc ipso, quod iudex scit fictionem, vel deceptionem alterius, & nihilominus sub illo colore vult personaliter feminam adire, decipit illam, impositor, ac fictor dici potest: ergo incurrit censuram. Respondetur negando assumptum, si nihil cooperatur ad deceptionem: sed solum illa supposita, dissimulata, proficiscitur, & personaliter adest feminæ. Quare considerandum attente est, an sit mortalis cooperatio, seu effectio fictionis: quia tunc incurritur censura, & non alias. Vnde fit, vt ipsa met femina, si fingat, & decipiat, vt iudex ad eam personaliter veniat, & consequatur effectum, incurrat hanc censuram: quia lex illa generaliter excommunicat omnem deceptorem, seu fraudatorem sub quibus vocibus, quamuis masculini generis, certum est iuxta iuris vsum, etiam feminas comprehendi. Nec refert, quod talis lex instituta: quia lex simpliciter loquitur, & sine restrictione: vnde non tam respicit fauorem personæ, quam ipsius iudicii, vt recte, atque etiam honeste fiat.

^{15.} Sed interrogari potest: Quando vnus est author, vel inuentor deceptionis, alius vero executor, quis illorum incurrat hanc censuram? Respondeo, mea sententia vtrumque incurrit, quia vterque est deceptor: vel si accommodare velimus terminos ipsius textus, alter est fictor, scilicet inuentor mendacii, alter fraudator, scilicet executor. Quare, etiam si plures ad executionem concurrant fingendo, vel proferendo mandacia in ordine ad talem effectum, illo consecuto omnes incurrit. Altera interrogatio est: An hæc lex intelligenda sit tātum de iudiciis, & Iudicibus Ecclesiasticis? Posset enim aliquis hoc existimare: quia Ecclesiastici canones solum ponunt formam, & modum seruandum ab Eccle-

L1

Castice

facit iudicibus. Sed dicendum est, legem esse universalem, & iudices seculares comprehendere. Quod colligo tum ex illis verbis textus, *Autoritate Sedis Apostolicæ, aut alia quacumque*: nam in rigore omnem iudiciariam potestatem comprehendunt: Tum etiam quia semper est sermo de iudicio, & iudice indefinitè & absolute, neque sit restrictio ad Ecclesiasticum. Vnde Nauarrus dicit nihil referre, an iudex sit clericus, vel laicus. Denique in his, quæ ad bonos mores pertinent, Ecclesia per suos canones potest modum ponere secularibus iudicibus.

Excommunic. Contra laicos compellentes Prælatos Ecclesiarum ut res Ecclesiarum laicis submittant, & contra eos qui res sic habitas non dimiserint.

16.
Cap. 2. de
Reb. Eccles.
non alien.

Nona excommunicatio sumitur ex cap. 2. de Rebus Ecclesiarum non alien. in 6. ubi prohibentur Prælati Ecclesiastici ne immobilia bona vel iura suarum Ecclesiarum sine consensu Capitali, & licentia Sedis Apostolicæ subiciant laicis: & in clericis vel prælatos contrarium facientes suspensionem fert ipso iure: quam infra suo loco explicaturi sumus cum ipso textu, quia hæc est pœna ibi principaliter lata. Ad iungitur vero duplex excommunicatio. Prima est contra laicos, qui compellunt clericos ad huiusmodi contractus faciendos, & qui ante illam legem similem vim fecerant, nisi post competentem nominationem (remissa submissione) Ecclesiastica bona sua libertate dimittant. Ut autem hic casus intelligatur, adverto submittere Ecclesias, aut earum bona, vel iura laicis personis variis modis fieri posse ut ex illo textu sumitur, scilicet, constituendo illos patronos, vel aduocatos Ecclesiarum, vel recognoscendo eos ut patronos, ac si talia bona, vel iura ab illis haberent. Clerici ergo, seu Prælati Ecclesiarum prohibentur hanc submissionem facere (nisi modo, & in casibus à iure permisis) in perpetuum, aut ad tempus non modicum: quod iuxta Glossam ibi, Sylvestrum, Antoninum, Nauarrum, & omnes debet esse tempus decem annorum. Quia ergo nobiles laici interdum opprimebant Ecclesias ut eis submitterentur à Prælati, ideo in eo censura fertur contra eos, qui huiusmodi vim vel antea Ecclesijs fecerant, vel postea fecerint.

17.

Quamoni-
us requira-
tur in 2. ca.
su excom.
Glossa.
Sylvest.
Nauarr.

Ubi solum est notanda differentia quoad incurrendam illam excommunicationem prout fertur propter actum futurum, non requiritur alia monitio præter eam, quæ per hanc legem: prout vero fertur propter actum præteritum, requiritur novam monitionem ab homine factam: & alioquin non censetur quis esse contumax. Et probabile existimo talem monitionem debere esse trinam, prout sentit Glossa ibi Sylvest. Excommunicatio, 9. casu 19. Quamvis Nauarr. capit. 27. numer. 126. dicat sufficere unam tam in hoc casu, quam in omnibus, in quibus iura requirunt monitionem ad incurrendam censuram per ipsum ius latam, & affert probabiles coniecturas: sed non video rationem cogentem: Vnde cum contraria sententia favorabilior sit, & graues auctores habeat, & rationem fortasse probabiliorem, satisfacta est in conscientia: maxime cum in hoc loco textus requirat competentem monitionem: competens enim monitio in iure intelligitur trina.

18.

Secunda excommunicatio est, quando hi contractus licite sunt cum consensu & licentia requisiti, si laici aliquid usurpent, præter id quod ex natura vel conditione talis contractus eis debetur: nã si legitime admoniti illud non restituant, excommunicationem incurrunt: quod eodem modo intelligendum est. Denique declarat Nauarrus hanc

A submissionem esse illam quam Hispani, *Comendatam*, appellant; & sub aliis pœnis prohibetur in legibus illius regni lib. 1. Ordin. tit. 3. lib. 1.

Decima excommunic. contra religiosos quarundam religionum exercentes aliquas actiones in cap. vn. de Religios. dom. in 6. prohibitis.

Decima excommunicatio sumitur ex cap. vnico, §. Confirmatus. de Religiosis domibus in 6. ferturque contra religiosos, qui paupertatem in communi profitentur secundum regulam suam, quorum religio post Concilium Lateranense sub Innocentio III. celebratum, id est, post annum 1215, confirmata est: quam censuram hi religiosi in tribus casibus incurrunt. Primus est, si aliquem ad suam professionem de nouo admittant: secundus si nouam domum vel locum acquirant: tertius si iam habita alienent sine Sedis Apostolicæ licentia. Quæ limitatio ad omnes tres casus refertur, ut per se notum est. Hæc vero excommunicatio iam parum est utilis: nam ibidem in §. sequente excipiuntur ab hac prohibitionem quatuor ordines Mendicantes antiquiores propter eorum approbationem, & euidentem utilitatem. Vnde simili modo excipitur qualibet alia religio postea similiter approbata: ut ex bullis & privilegiis singularum religionum intelligendum est. Quocirca illæ religiones, de quibus textus hic loquitur, vel iam non exstant, vel rarissimæ sunt: & ideo non est quod in hac excommunicatione amplius declaranda immoremur. De alia vero simili quæ habetur in Clem. vlt. de pœnis dicam in sect. sequente.

Addunt verò Angelus, Excommunic. 7. casu 22. & Sylvest. Excommunicatio. 8. numer. 45. excommunicationem 20. & Nauarr. capit. 27. numer. 127. in hoc eod. textu communicari eos, qui institunt nouum ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius. Sed ego inuenio hanc excommunicationem in illo casu nam illa prohibitio habetur in prima parte illius cap. ubi est sermo de religionibus non confirmatis: & ibi nulla adiungitur excommunicatio. Postea verò in §. 1. additur prohibitio illorum trium casuum quos retulimus, qui pertinent ad religiones confirmatas, ut patet ex principio §. Confirmatos autem, &c. Excommunicatio autem, quæ ibi subiungitur, euidenter refertur solum ad casus in eodem §. prohibitos, non vero ad superiorem prohibitionem. Quod patet, tum quia sunt capita, & leges diuersæ: tum etiam ex contextu ipsorum verborum: nam post illos tres casus additur, *Sivero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum, vel locorum acquisitio, aut ipsorum, ceterorumque bonorum alienatio valeat*: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Ex quo textu manifestè constat illa verba, *Si vero secus præsumptum sit*, solum ad tres casus proxime præcedentes referri. Cum ergo posteriora verba. *Et nihilominus contrarium facientes*, ad eandem materiam referantur, manifestum videtur hanc excommunicationem extendi ad religiones nullo modo à Sede Apostolica approbatas. Vnde Caietanus hanc excommunicationem non admittit, quia in eo casu non incurritur ex vi huius iuris, vel alterius, quod in iure communi habeatur. At Sylvest. refert Ioan. 12. in quadam Extrauag. quæ incipit *Sancta mater Ecclesia*, quam dicit referre Pænormitanum, huiusmodi excommunicationem tulisse. Tamen ex Extrauagante Ioan. 22. de Religiosis domibus, hæc excommunicatio non colligitur, ut notauit Caietanus verbo excommunicationis capit. 5. nec aliam de hac materia 2º illo habemus, etiam in Bullario Romano. Pænormitanus vero ex Ioanne

ioanne 23. illam extrauagantem reſert, quæ videtur, ait, ipſo facto excommunicare iſtos, qui adueniunt nouam religionem, &c. Vbi aduerto Panormitanum nõ inueniſſe hanc excommunicationem in iure communi, & ideo ex illo non attuliſſe illam: ſed potiùs dicendo, *Hodie eſt quedam Extrauagans*, &c. ſignificafſe ante illam non fuiſſe huiusmodi excommunicationem ipſo iure latam. Deinde expendo non omnino aſſerendo, ſed ſubdubitando dicere, *Quæ videtur ipſo facto, &c.* Sed neque illa extat, vnde, neque de illa nobis conſtat multo que minus de cenſu illius: propter quod cenſeo illam non obligare, neque ex vi illius talem excommunicationem incurri.

Excommunicatio contra imponentes tributa perſonis Eccleſiaſticis, exponitur.

Vndecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quantum*, de cenſibus in ſexto. Et ſeruit contra eos qui imponunt, vel exigunt ab Eccleſiaſticis perſonis, pedagium, quidagium, & ſimilia tributa, per ſe, vel per alium, ſuo, vel alieno nomine pro perſonis ipſis, aut rebus ſuis propriis, quas non deferunt, vel tranſmittunt cauſa negotiorum. Vbi recte aduertit Caietanus cap. 39. hæc prohiberi ſub hac cenſura quatenus ſunt onera, & tributa, non vero ſi ſint ſtipendium iuſtum pro aliquo negotio: nam pedagium v. g. eſt tributum quod exigitur ſolum ratione tranſitus: ſi tamen per flumen tranſeundum eſt in nauicula exigere aliquid pro illo tranſitu, non eſt contra hanc legem. Similiter quidagium dicitur, quod ſoluitur pro ducatu, ſeu oſtenſione itineris, quod tunc eſt tributum; quando homo non vult ducem viæ, neque illum accipit, & ſoluere cogitur: ſi autem clericus huiusmodi ducem conducit, ille iuſte exigit ſtipendium, quia illud non eſt tributum. Rurſus aduertit Caietanus, omnia illa tria verba, *exigere, extorquere, compellere*, ſignificare coactionem aliquam; tamen non eſſe hic neceſſariam maiorem coactionem, quam illam, quæ communiter fit petendo hæc tanquam debita, & impediendo tranſitum perſonarum, aut rerum donec exoluantur: nam ex illis tribus verbis ſub diſiunctione poſitis ſatis tollitur quodlibet illorum ſufficere, ergo exigere ſatis eſt, ergo à fortiori reliqua, quia plus addunt. Tandem aduertendum eſt, hic non ſolum prohiberi exigere hæc tributa à perſonis Eccleſiaſticis ratione prouentuum Eccleſiaſticorum, ſed etiam ratione propriorum bonorum, quæ ſecum deferunt, vel tranſmittunt, quocumque titulo illa poſideant. Solumque fit exceptio, quando talia bona deferuntur aut tranſmittuntur ad exercendam mercatorem: quæ tunc exerceri dicitur, quando res emitur in vno loco vt in alium deferatur, vt ibi cum aliquo lucro vendatur. Vnde ſi clericus tranſmittat fructus vel ſui beneficii, vel ſui patrimonij, vt alibi eos vendat, non poſſunt exigi ab eo veſtigialia, ſeu pedagia. Idemque erit ſi ea, quæ emit ad vſus ſuos bona fide, & ſine animo negotiandi, poſtea tranſmittat, vt vendantur, quia iam illis non indiget vt ſpecialius attigit Nauarrus nu. 128.

Hic vero inquiri poteſt an hæc cenſura, licet non ſit reſeruata in hoc cap. cenſenda ſit reſeruata in Bulla Cœnæ. Nam Sylueſter verb. *Excommunicatio*, ar. 10. n. 29. excomm. 21. aſſeruit. Dux autem ſunt clauſula in Bulla; in quibus videri poteſt facta hæc reſeruatio, & vtramque indicat Sylueſt. Prior eſt quinta in ordine ſupra à nobis poſita, ubi excommunicantur qui augent, vel imponunt noua pedagium, cum ad id poteſtatem non habeant, vel ſi impoſita exigunt: & per hanc non fit proprie talis reſeruatio, nam hæc leges cenſuras ferunt propter cauſas valde diuerſas, nam in Bulla Cœnæ excommunicantur, qui exigunt veſtigialia ibi prohibita, id eſt ſine poteſtate, & contra Fr. Suarez tom. 5.

A eandem clauſulam impoſita, vt ibi cum Caietano, Nauarr. & aliis declarauimus, quod non eſt factum in fauorem clericorum, ſed omnium fidelium. At vero hæc lex eſt ſpecialis in fauorem clericorum, & prohibet exigere ab eis veſtigialia, quæ alioqui iuſte impoſita ſunt pro perſonis non priuilegiatis. Vnde qui hæc exigit à clericis, licet incidat in hanc cenſuram quam tractamus, non tamen in Bullam Cœnæ: & ideo talis excommunicatio reſeruata non eſt. At vero exigens à clerico veſtigialia per ſe prohibita contrahet excommunicationem reſeruata in Bulla Cœnæ, quam etiam contraheret ſi exigeret à laico. Dubitari vero poteſt, an tunc contrahat etiam excommunicationem huius cap. *Quantum*. Videtur enim non incurere; quia illa re vera non ſunt veſtigialia, cum legitima poteſtate non ſint impoſita. In contrarium vero eſt, quia, ſi hæc lex prohibet exigere à clericis veſtigialia etiam iuſta reſpectu aliorum, multo magis iniqua. Et ita quidem dicendum videtur, quod licet non eſſet in Bulla Cœnæ illa clauſula poſita, & excommunicatio lata, incurretur ex vi huius cap. Nunc vero ad rem moralem parum reſert, quod ex vi vtriuſque legis talis cenſura incuratur, quia in re vnus eſt titulus, ſeu vna cauſa quæ explicata omnino tollitur per abſolutionem illa excommunicatio quatenus ab vtraque lege dimanat, & in eo tantum caſu erit illa excommunicatio reſeruata.

A Altera clauſula Bullæ, per quam videri poteſt facta hæc reſeruatio, eſt iſta à nobis poſita, in qua excommunicantur, qui huiusmodi collectas, ſeu onera Eccleſiaſticis perſonis impoſunt, aut ab eis accipiunt. Et de hac clauſula hoc etiam negat Nauarr. quia in ea ſolum prohibentur onera & exactiones, quæ petuntur ratione prouentuum Eccleſiaſticorum. Verum tamen in illa clauſula diſtinguuntur onera, quæ perſonis, vel bonis Eccleſiaſticis impoſuntur: & licet quoad ea, quæ in bonis impoſuntur, expreſſe fit ſermo de bonis ſeu redditibus Eccleſiaſticis: tamen quoad ea, quæ impoſuntur perſonis, non fit limitatio ad exactionem, vel onus, quod impoſitur ratione bonorum Eccleſiaſticorum, ſed abſolute de oneribus talibus perſonis impoſitis: pedagium autem quod ratione ſui ipſius à perſona Eccleſiaſtica exigitur, propriiſſime comprehenditur ſub illa generali clauſula. Vnde quo ad hanc partem certa mihi videtur ſententia Sylueſtri. Sic etiam erit certa ſi exigatur portorium de bonis aut fructibus Eccleſiaſticis. Quando vero exigitur de aliis bonis propriis Eccleſiaſticae perſonæ, res eſt magis dubia propter rationem Nauarr. Nihilominus tamen etiam in hoc mihi magis placet ſententia Sylueſtri: nam, licet illa exactio immediate fiat propter bona: tamẽ indirecte, & mediare eſt potius onus perſonæ, quam bonorum. Onera enim in bonis poſita ſunt illa, quæ per ſe debentur ratione fructuum, vt in eadem clauſula Bullæ videtur ſatis exponi, à quibus oneribus non ſunt exempta omnia bona Eccleſiaſtica perſonarum ſi ipla bona Eccleſiaſtica non ſunt, nec fructus eorum, vt ibidem expoſuimus: hoc vero onus, quod exigitur pro ſola tranſmiſſione, aut veſtione rerum propriarum, magis videtur redundare in perſonam: ſicut exigere alia tributa quæ pro rebus emptis impoſuntur, vt illud, quod vulgo dicitur, *ſiſſa*, & ſimilia, cenſentur onera perſonalia, ideoque in illa clauſula prohibita ſub cenſura reſeruata: idem ergo in præſenti dicendum cenſeo.

Duodecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quantum*, de immunitate Eccleſiarum in 6. illa vero inclufa eſt in 13. & 14. clauſula Bullæ Cœnæ, quæ eſt contra impediētes iuriſdictionem Eccleſiaſticam, vel Eccleſiaſticos iudices illa vtentes, & ideo in ea morari non eſt neceſſe.

Decimatercia ſumitur ex cap. vltimo de immunitate Eccleſiarum, ferturque contra temporales dominos,

Exigens à clericis veſtigialia prohibita an incurrat excomm. huius cap.

23. Excomm. huius cap. contra didi c. 18. explicata in Bulla Cœnæ.

24. Caſus in qua de immunitate eccleſie explicatur reſeruatio in Bulla Cœnæ.

25. Caſus de

imm. eccles. dominos, qui præcipiunt suis subditis, ne officiali seu obsequia communia Reipublicæ personis ecclesiasticis exhibeant, scilicet ne coquant panem, &c. Quem textum supra explicavimus circa Bullæ Cœnæ in clausula 15. in fine: nam hæc censura ex parte etiam lata est in illa clausula, & Papæ reservata Dico autem, ex parte; nam ibi solum excommunicantur facientes vel servantes statuta Ecclesiastica libertati contraria: ostendimus autem ibi huiusmodi fore statutum, quo hæc obsequia prohiberentur. Et ita explicuimus verbum, *presumendi* in hoc textu positum. Qui ergo tale statutum cōderet, & ex vi huius ca. vi. & ex vi Bullæ Cœnæ excommunicatus esset: reservationem autem haberet ex vi Bullæ tantum. At vero cap. hoc non loquitur solum de statuto, sed absolute de præcepto: & ideo qui absque lege lata hæc præciperet quocunque modo imperando, censuram huius cap. contraheret; non tamen Bullæ, nec reservationem, vt per se constat.

Excommunicatio contra religiosos habitum suæ religionis dimittentes, aut ad studia sine Prælati licentia accedentes exponitur.

26. *Cap. 2. Ne cler. vel monach.* **D** Ecima quarta sumitur ex ca. 2. Ne clerici, vel monachi, in 6. Quæ fertur contra religiosos propter alterutram ex duabus causis: & extenditur deinde ad quosdam alios. Prohibentur ergo in primis religiosi professione in scholis, vel alibi habitum suæ religionis dimittant. Secundo prohibentur ne ad quolibet studia literarum accedant sine licentia sui Prælati cum consilio sui consuētus, vel maioris partis eius. Et subiungitur, Si quis autem horum violator temerarius extiterit excommunicationem incurrit ipso facto. Circa quæ verba primo advertendum est, illam particulam, *horum violator*, non esse intelligendam collectivè, sed distributivè: alias qui temerè habitum dimitteret, & ad studium absque licentia non iret, hanc censuram non incurreret: quod est contra omnes Doctores, & contra textus intentionem: ergo similiter è contrario, si religiosus sine legitima facultate iuxta hunc textum requisita ad studium eat, quamvis habitum non dimittat, hanc censuram incurrerit.

27. *Ad censuram hanc non sufficit sola habitus spoliatio.* **C**irca priorem partem advertendum est, aliud esse dimittere habitum: aliud se habitu spoliare: nam si religiosus exuat le vestimentis vt dormiat, verè & propriè non dicitur dimittere habitum suum. Vnde, licet fortasse in eo peccet vel contra suam specialem regulam, vel contra debitam decentiam & modestiam, vel quia præbet aliquod scandalum, vel ex intentione mala etiam mortaliter, vt si id faciat ad liberius, vel voluptuosius peccandum, non incurrerit hanc censuram, quia tunc non dimittit habitum secundum communem & moralem modum loquendi, vt advertunt Sylvest. Excommunicatio. 9. censura 24. n. 51. & 52 & Nauarr. n. 131. & sumitur ex Palud. in 4. d. 18. q. 3. casu 12 n. 41. quamvis Antonin. & Armil. oppositum sentiant sine sufficienti fundamento, quia lex pœnalis non est extendenda extra proprietatem verborum, vt communi vsu accipiuntur. Et eadem ratione non censetur dimittere habitum qui superiores vestes deponit ad breve tempus vt facilius ludere possit. Propria ergo dimissio habitus est, quando fit mutatio in alium habitum ad se occultandum, vel incendendum hoc modo. Temeraria autem dimissio dicitur quoties fit sine rationabili causa, & cum contemptu regulæ, seu legis, iuxta doctrinam D. Thomæ ibi à Caietano ponderatam 2. 2. q. 53. art. 3. ad. 3. Vnde si dimissio habitus fiat ex causa rationabili, qualis erit defensio propriæ vitæ, vel famæ, aut proximi, aut vitare scandalum graue & similes, tunc non potest dici temeraria, quia prudenter fit,

Temeraria dimissio habitus, quæ dicitur, nam D. Thomas ibi à Caietano ponderatam 2. 2. q. 53. art. 3. ad. 3. Vnde si dimissio habitus fiat ex causa rationabili, qualis erit defensio propriæ vitæ, vel famæ, aut proximi, aut vitare scandalum graue & similes, tunc non potest dici temeraria, quia prudenter fit,

A Item, licet causa non sit rationabilis, tamè fit dimissio ex contemptu. sed ex ignorantia culpabili, vel passione, vel lenitate animi cū aliqua apparenti excusatione, nō dicitur etiam temeraria dimissio, qui terminus bis in eodem textu repetitur, & ideo cum omni proprietate verificandum est.

Ex his ergo colligitur tres regulæ generales. Prima est: Quoties depositio, vel spoliatio habitus fit absque dimissione illius, non incurritur hæc censura. Patet, quia textus loquitur de dimissione: & exemplum hoc satis declaratum est. Vnde quando non totus habitus, sed aliqua pars eius dimittitur, si ea quæ retinent, est proprius habitus religiosi, quo satis cognosci possit, etiam non incurrit. Imo etiam si religiosus partem alterius habitus, seu communem vestem accipiat, si tamen eam partem religiosi habitus quam habet, non occultet, & per eam satis cognosci possit vt religiosus, id non satis erit ad incurrendam censuram hanc. Probat, quia tota illa nō est dimissio simpliciter, sed solum ex parte, & secundum quid. Et præterea ex illa non sequitur incommodum, quod illa lex vitare intendit, videlicet ne detur religiosi vagandi licentia: ergo illa actio neque est contra verba, neque contra finem huius prohibitionis. Vt vero si quis dimitteret partem habitus, v. g. superiorum, & aliam loco illius acciperet quæ se occultaret ad liberius vagandum, seu sine causa rationabili, iam tunc ille incurreret censuram, quia illa esset dimissio habitus in textu prohibita. Nā licet demus aliquam partem habitus, vel signum religiosi subtrahere, nihilominus absolute & simpliciter hic & nunc in exteriori specie seu forma, in qua potissimum habitus consideratur, ille non gestat habitum religiosum, & ideo verè ac propriè dicitur dimittere illum. Idemq; dicendum censeo, etiam si dimissa vna parte habitus nullū alium induat, si in ea quam retinet, nullum signum religiosi manet, & id faciat ad incendendum illo modo, & se occultandum: nam licet non omnis spoliatio habitus sit dimissio, tamen aliqua quæ fit tali modo, & contra finem talis legis, propriissime dicitur, & est habitus dimissio.

Secunda regula est, Quoties dimissio habitus sit extraneæ causæ, vera, vel apparente, propter illam non incurratur hanc excommunicationem. Patet in primis si dimissio ex honesta causa fiat, nam illa excusat à culpa, ergo à censura. Vnde in eo casu præcipue loquuntur & expressius dicti autores. Adde vero, etiam si non omnino excusatur à culpa, propter ignorantiam culpabilem, vel propter quandam minimam timorem ad ruendam vitam, vel alienam, vbi in re ipsa necessarium non esset, excusari ab hac censura, quia, licet ille tunc male dimittat habitum, non tamen temere, sed, vt ita dicam timide, vel ignoranter: ergo ille tunc non potest dici temerarius transgressor, vt illa lex loquitur: qui loquendi modus non minorem energiam habet, quam verbum *presumpserit*, quod, dum in his legibus ponitur, excusat operantes ex metu, vel ignorantia etiam culpabili, vt sæpe notauimus cum communi sententia. Hinc probabile etiam est, quod Antoninus docet 3. par. tit. 24. c. 53. & Sylvest. verb. *Habitus*, q. 2. si religiosus dimittit habitum ad breue tempus, & alium induat propter ludicram aliquam actionem occasione alicuius festi inter ipsos religiosos efficiendam titulo cuiusdam honestæ lætitiæ, non incurrere in hanc censuram, quia illa re vera non potest dici temeraria dimissio. Et ad hunc modum de aliis casibus particularibus iudicandum est.

Tertia regula sit, Quotiescunque dimissio habitus sit sine causa rationabili, vel saltem apparente necessitate, est sufficiens causa huius censuræ. Probat, quia est temeraria dimissio, quia & est sine ratione, & cum contemptu sufficiente, id est, cum voluntate dimittendi; non obstantibus prohibitionibus nec

nec enim maior contemptus necessarius est. Vnde regula procedit, etiam si dimissio solum ad tempus fiat, quia textus simpliciter loquitur, & non tantum de dimissione in perpetuum. Patet etiam ex ratione illius legis, quæ non fuit solum vitare propriam apostasiam, quæ maximè fit per dimissionem perpetuam habitus, sed ad impediendam vagandiliberatatem, ad quæ ordinariè fit temporalis dimissio habitus: Hanc ergo etiam cohibuit hæc lex per hanc censuram. Vnde amplius extenditur etiam ad tempus breue: quia etiam in hoc lex nihil distinguit, & non fert censuram propter durationem in carentia habitus dimissio, vel si alterius, sed propter temerariam dimissionem, quæ in puncto (vt sic dicam) consummatur, & tunc incurritur censura, siue breuius, siue diutius postea duret. Tamen aduertere oportet multum ad hoc referre posse intentionem dimittentis: nam, si à principio dimisit intentione diutius vagandi vel permanendi illo modo, licet paulo post mutata intentione ad suum habitum reuertatur, non excusabit censuram. Idemque censeo si à principio nihil cogitauit de breuitate, aut longitudine temporis, sed simpliciter voluit dimittere ad suum beneplacitum, vel quantum necesse esset ad prauam actionem, quam intendebat, vtrique enim dimissio est grauis, & directè cõtraria legi: vnde à principio etiam fuit sufficiens ad contrahendam censuram.

At verò, si à principio quis intendit dimittere ad breuissimum tempus, vt v.g. per horam, vt liber, & occultus incedat, vel cuiusdam leuitatis, vel recreationis causa, vel etiam vt eat ad cõmittendum aliquod peccatum mortale, tunc videri potest illa dimissio leuis in suo ordine, quidquid sit de alia malitia extrinseca alterius speciei, quia in ratione dimissionis videtur habere materiam leuem. Nihilominus tamen etiam in hoc casu probabilior sententia est non vitari censuram, sed in ipso puncto dimissionis contrahi, quia grauitas huius delicti non est pefanda ex duratione temporis, etiam mente præconcepit, & voluntate intentata: nam, licet hoc multum augeat: tamè ipsa dimissio habitus per se est res grauis, & sufficiens ad peccatum mortale, quod peccatum est huic legi contrarium, & materia huius censuræ: est ergo sufficiens causa illius: quod planè sentiunt Syluester, Nauarrus, & alii supra citari. Quod si interdum (vt supra reuli) aiunt dimissionem hæc ad breue spatium non esse sufficientem causam censuræ id intelligunt quando vel non est temeraria dimissio, sed ex aliqua apparenti causa; vel non est dimissio, sed tantum spoliatio habitus, vt in principio distinximus, & sæpe pendet ex prudenti arbitrio, vt Syluester, & Nauarrus indicant.

Amplificatur præterea hæc regula, vt procedat etiam si quis habitum suæ religionis dimittat, vt immediatè induat habitum alterius, quia in textu expressè dicitur: Ne quis temere habitum suæ religionis dimittat: non enim dicit, religionem, absolute, vt inde excusari possit, qui, retento habitu religioso, suum mutasset: sed dicit, suæ, quod aperte etiam in illo casu committitur: & ita hæc est communis sententia, vt Nauarrus supra refert. Aliqui vero eam limitant, nisi assumat habitum alterius religionis, vt in ea perpetuo maneat. Quod sentit Angelus. Excommunicatio. 7. casu 27. qui generalius etiam loqui videtur non solum de ingrediente, sed etiam de induente quomodolibet habitum alterius religionis. Et ratio etiam eius huic tedit, scilicet, quia vna est religio generaliter assumpta per tria vota. Quæ ratio friuola est, cum hoc non tollat distinctionem religionum, quam aperte obseruauit textus in illa particula suæ. Proprius ergo adhibet illam limitationem Caietanus c. 61. & reddit rationem, quia illa non est temeraria dimissio habitus suæ religionis, quia cum aliam ingrediatur, iam prior non est sua. Quod recte procederet, si transitus ad

Fr. Suarez tom. 5.

aliam religionem esset rationabilis, vel saltè si supponeretur esse validus, quia tunc non est vere dimissio temeraria. At vero, si transitus fit irrationabilis, & contra ius, Caietanus supponit, non video quomodo ille possit excusari à temeraria dimissione, cum grauisime ille peccet dimittendo habitum suæ religionis, & ingrediendo aliam. Item illa religio, quam dimisit, re vera erat sua eo tempore quo illam dimisit, & tunc irrationabiliter dimittit, ergo temere. Adde etiam postea manere suam iure & obligatione, etiam si in intentione, & voluntate non maneat, impertinens est.

Præterea amplificari solet hæc regula, vt procedat non solum in propria, & physica, vt sic dicam, dimissione habitus, sed etiam in occultatione, quæ moraliter reputatur quædam dimissio, quia per occultationem fit, vt talis persona in exteriori habitu religioso non appareat: quod est moraliter (vt sic dicam) exuere habitum religionis. Quod etiam colligi potest ex fine illius legis, scilicet tollere vagandi licentiam, nam hæc etiam ex tali occultatione æquè sumi potest. Atque ita sentiunt Nauarrus dict. n. 131. cum Glossa in Clement. 2. verb. Extrinsecus. de Vita & honestate clericorum, & idem tenent Syluester, Caietanus, & alii. Hæc tamen sententia discutere non caret: quia lex penalis amplianda non est ultra verborum proprietatem: hæc autem lex, quæ penalis est, non loquitur de occultatione, sed de dimissione: occultatio autem in rigore & proprietate non est dimissio: & illa cõsideratio moralis est amplificatio quædam, quæ in materia odiosa parum valet, neque etiã similitudo à paritate rationis. Propter quæ tenuit hanc sententiam Panormitanus in ca. Deu. qui de vit. & honestate clericorum n. 4. Vbi plus iusto eam extendere videtur, sentit enim, quod licet exterior habitus religiosus tollatur, si interior retineatur, & per alium occultetur, non incurritur censura, propter rationem supra tactam, quia illa non est dimissio simpliciter: cuius contrarium nos supra in eo casu diximus, & huic rationi satis fecimus.

At vero quando ex habitu religioso nihil dimittitur, sed alius superinduitur, qui personam seu religionem eius occultat, mihi videtur vera Panormitani sententia, quia ratio facta est efficax: neque in hac lege est sub censura prohibita omnis occasio vagandi, sed solum illa, quæ est per habitum dimissionem. Item, quia, si religiosus aliis modis occulte incedat, v.g. intra currum, vel in tenebris, aut facie cooperta, non propterea contrahet hanc censuram. Quod si Caietanus, Nauarrus, & alii attente legantur, in re non dissentiant: aiunt enim: Si quis non ita occultet habitum religionis, quin ab illis, cum quibus familiariter versatur, dignosci possit, etiam si ita occultet, vt respectu aliorum lateat, non incurritur hanc censuram. At verò, si ex habitu nihil dimittit, non potest moraliter non cognosci ab illis, cum quibus familiariter conuersatur: ergo iuxta illam doctrinam in eo casu non incurritur censura. Si ergo occultatio etiam respectu familiariter conuersantium est sufficiens causa huius censuræ, ideo est, quia non fit sine aliqua dimissione habitus, saltem quoad aliquam partem notabilem: tunc enim iam verba legis in proprietate verificantur, vt supra declaratum est. Circa hanc vero partem videndum est nonum ius Concilii Tridentini sess. 5. capit. 19. de reform. regular. quod nunc non expono, quia in eo nulla excommunicatio fertur.

Circa alteram partem de accessu ad studium sine licentia legitima, existimo sermone esse, quando eundem est ad habitandum extra claustrum propter studium: nam ad ordinarium modum eundi ad scholas habitando in proprio conuentu non est necessarium, vt licentia detur à Prælo: cum concilio maioris partis capituli: ita Caietanus dict. ca. 61. Hinc recte colligens, quando religiosus mittitur ad

Ll 3

locum

33.
An occultatio habitus sufficit ad hanc censuram.
Opinio maius.

Nauarr.

Opinio.

Panorm.

Refusio.

35.

Qui accessus ad studium sit prohibitus per hanc legem.

Caiet.

Locum ubi est studium, ut ibi habitat in conventu sui ordinis, in quo, vel ex quo studiis, aut lectionibus vacet, non procedere dispositionem huius canonis, quia tunc immediate non datur licentia eundi ad studium, sed ad alium conventum, licet finis missionis sit studium.

^{36.} A quo Præ-
lato danda
sit licentia
hæc? Quo-
modo.
Advertit etiam Caietanus in illo textu sermo-
nem esse de Prælato conventuali, eiusque potesta-
tem limitari ad dandam facultatem eundi ad studi-
um in dicto sensu, scilicet ut in eo extra conventum
ordinis religiosus habitet. Limitatio autem est, ut
non possit illam dare sine consilio conventus, vel
maioris partis eius. Circa quam limitationem Glof-
sa ibi verb. *Conventus*, advertit alibi concedi Prælato
ut solus det licentiam, & putat illud esse singulare.
Idcirco hoc esse ordinarium. Alioqui cur in hoc
speciali casu hoc gravamen Prælato imponeretur?
sed oppositum verius est ut Caietanus sentit cap. 61.
& Nauarr. n. 133. Quia iure communi tota potestas
est penes Abbatem, ut alibi (Deo dante) ostende-
mus. Hoc ergo est ius speciale. Ratio autem eius po-
test esse, vel quam reddit Caietan. quia ex hac hone-
sta causa pronus est animus religiosorum ad exeun-
dum extra claustra: vel quia dare licentiam ad habi-
tandum extra monasterium, præsertim iuvenibus,
ut solent esse studentes, est res gravis, multoq; con-
silio indigens.

^{37.} Quæri vero potest, an requiratur consensus cap.
vel consilium tantum: Nauarrus concil. 133. indicat
primum, nam dicit esse necessariam licentiam ca-
pituli. Caietan. præcisè dicit esse necessariam consi-
lium, & nihil aliud explicat: & eodem fere modo
transeunt Doctores reliqui. Et mihi videtur nihil
esse addendum textui, quia res est onerosa, & exor-
bitans à iure communi, & ideo non est amplianda.
Iura autem cum volunt requirere consensum, illud
exprimunt, ut constat ex his quæ Nauarrus tractat,
& refert comment. 3. de Regularibus n. 4. & sequen-
tib. ergo si hic etiam voluisset, expressisset. Dices in
illa distinctione, Cum consilio conventus, vel maioris
partis: indicari necessarium esse consensum saltem
maioris partis. Respondeo, potius indicari non esse
præcisè necessarium totum conventum, ad consili-
um vocare, sed satis esse vocare maiorem partem ar-
bitrio Prælati. Hæc autem in particulari servanda sunt iura
religionum, si plus requirant. Quin potius in reli-
gionibus, in quibus Prælatus conventualis non ha-
bet hanc potestatem, nec cum consensu capituli po-
test dare hanc facultatem: quia hoc ius non inten-
dit illis dare potestatem, sed illa supposita, ponit
modum in usu illius. Vbi ergo hoc fuerit reservat-
um Generali, vel Provinciali, ad illum pertinebit
dare hanc facultatem. Sed quæres, an illi etiam indi-
geant consensu capituli. Respondetur, ex vi huius
textus non indigere, quia de illis non loquitur, sed
tantum de proximo Prælato, ut verba textus indi-
cant & communiter intellecta sunt: & ideo mo-
dus hic præscriptus non extenditur ad superiores

Nauarr.
Caietan.

Obiectio.

Solutio.

An genera-
lis, aut Pro-
vincialis de-
beat dare
hanc licentia
cum consilio
capituli.

Dubium.

Responsio.

^{38.} Ultimo quæri hic solet: an si Prælatus ipse, seu Ab-
bas sine consilio capituli eat ad studium modo su-
pra dicto, incurrant hanc censuram. Et omnes fere
communiter negant incurrere, Antoninus 3. p. c. 24.
n. 13. Angelus Excommunicatio 7. casu 27. Nauarr. c. 27.
hanc censuram n. 133. qui plures Canonistas refert. Oppositum ta-

amen tenet Sylvest. dist. n. 55. quia etiam Abbas habet
superiorem, & ideo comprehenditur sub illo verb.
nisi à suo Prælato, nam & ipse religiosus est. Addit et-
iam, esse parem, vel maiorem rationem. Sed nifi-
lominus textus videtur loqui de religiosi subditis
habentibus proximum, & immediatum Prælatum
localem, ut sic dicam, ut testè colligitur communis
opinio ex illis verbis, *Nisi à suo Prælato cum consilio sui
conventus*. Unde licet fortasse Prælatus aliter in eo
peccet: non tamen contra hunc canonem, & ideo nec
illius censuram incurreret. Addo etiam similem ca-
sum adeo esse extraordinarium & rarum, ut non o-
portuerit speciali lege comprehendere: unde nec ad
rem moralem admodum necessarius est.

Tertio extenditur in eo cap. hæc censura ad ma-
gistros, seu Doctores Legum, vel Medicinæ, qui præ-
sumunt in suis scholis retinere religiosos, qui habi-
tū dimisso his scientiis vacant. Circa quam partem
sunt ponderandæ singulæ circumstantiæ, quæ requi-
runtur, ut illa censura incurratur. Prima est, quod
religiosus habitu suo dimisso studiis vacet. Unde, si
habitu retineat non incurrat. Magister hanc cen-
suram, licet discipulus alias peccet, & excommuni-
sit. Alia circumstantia est, quod religiosi student scienti-
is illis prohibitis, scilicet Legibus, & Medicinæ: ita-
que, si audiat alias scientias, non habet locum hæc
censura. Tertia est, quod scilicet magister delinquat,
nam si ex ignorantia facti, vel iuris id faciat, etiam
non omnino inculpabilis sit, non incurrat, nam vlti-
ma particula *scienter*, addit verbum præsumpt, et
quod maiorem contumaciam requirit. Persona au-
tem incurrere dicitur esse Magister, vel Doctor, de
quibus vocibus dubitari potest, an sint nomina gra-
dus, vel officii docendi, utrumque enim significare
solent. Videntur sanè hic indifferentes accipi, itaque
sit tantum docens, siue etiam Doctor Academiæ, in-
currat, si aliquam actionem hic prohibitam exerceat.
Et fortasse nomen Doctoris propter gradum po-
situm est. Magistri vero propter officium docendi:
nam Iuris periti, aut Medici non solent ratione gra-
dus Magistrum appellari.

Duplex vero actio sub distinctione ponitur, tan-
quam proxima causa huius censuræ, docere vel reti-
nere. Unde colligitur, si scienter doceat, quamvis non
retineat, id est quamvis nihil positive cooperetur
quasi ad tuendum, vel defendendum huiusmodi
religiosum, ut in suis scholis permaneat, incurrere
hanc censuram. Sed interrogari potest, quid facere
teneatur huiusmodi Doctor, si dum publice docet,
sciat adesse huiusmodi religiosum inter alios. Re-
sponderetur ex communi sententia, illum posse, & de-
bere per vim expelli, quia secundum ius non potest
permittere ibi adesse: ergo ipsummet ius præbet facul-
tatem illum expellendi per vim: Opinor tamen ne-
que magistrum (si aliunde iurisdictionem non ha-
bet) neque aliam personam priuatam, posse sua au-
thoritate hanc vim inferre, quia non est superior:
quamquam enim per modum defensionis possit fi-
ne effusione sanguinis, vel magno scandalo: aut con-
actione, procurare ut exeat: quando tamen hoc non
satis fuerit, ad Superiorem scholarum pertinebit vim
inferre efficacem omnino compellendo, ut exeat.
Quod si Doctor suam diligentiam adhibuit, non
arbitror teneri ad relinquendum suum munus, ne
alter audiat, quia iam tunc non propriè dicitur sci-
enter eum docere: sed docere alios, illum tolerare,
vel permittere. Itē, quia dum lex illa requirit, ut sci-
enter id faciat, à fortiori postulat ut faciat volunta-
riè, nam scientiam non requirit nisi propter perfe-
ctionem voluntarij.

Rursus ex alio membro sequitur, si aliquis Do-
ctor præsumat huiusmodi religiosum in suis scholis
retinere, quamvis illum non doceat Medicinam,
aut leges, incurrere hanc censuram, quia textus sub
distinctione

disiunctione loquitur: ergo quilibet illarum actio-
num sufficit: & ita omnes intelligunt.

Sed interrogabis, quid sit retinere? Respondeo,
in rigore significare concursum aliquem positi-
uum, vel influxum, siue sit rogando, siue consulen-
do, siue defendendo sua auctoritate & fauore, vel
multo magis aliqua violentia. Per solam autem ne-
gationem expellendi, non dicitur quis retinere,
nisi fortasse ex officio ad hoc teneatur, & propter
eius negligentiam talis apostata ibi detineatur. Quod
potius ad Rectores, quam ad Doctores spectat: si
vero Rector ipse non sit Doctor, non existimo in-
currere hanc censuram, quia textus solus de Docto-
ribus, & Magistris loquitur. Tadem inquiri potest,
quam censuram incurrant huiusmodi Doctores, &
Magistri, si huiusmodi actiones faciant circa reli-
giosum, qui non dimisit habitum. Respondeo in
primis certum esse non incurtere hanc, quia deest
prima conditio in textu posita, vt bene docet Ca-
ietanus, & Nauarrus contra Syluestrum, & alios.
Addit vero & Nauarrus, eos incurtere excommuni-
cationem cap. Nuper participando in crimine cri-
minoso: quod ad summum procedit supposita ex-
communicatione religiosi ex aliis capitulis supra
tactis, & denunciatione, de quo supra dictum est.

Decima quinta excommunicatio sumitur ex ca.
2. de Hæreticis, in 6. vbi excommunicantur, qui sci-
enter præsumunt corpora hæreticorum, credentium, rece-
ptorum, & defensorum eorum ecclesiastica tradere sepul-
tura. De qua censura videri possunt dicta circa pri-
mam Bullæ Cœnæ, vbi hos terminos, *Credentes, re-
ceptatores, &c.* in particulari declarauimus. Expro-
fesso vero hunc textum, & materiam eius tractauimus
disputat. 12. de excommunicatione, sect. vlti-
ma, & infra disputat. vltima de suspensione sect.
2. attingemus alias pœnas, quas in similibus casibus
clerici excommunicatorum, vel vsurariorum cor-
pora sepelientes incurrunt.

*Excommunicatio contra Rectores, aut dominos
temporales impediētes promotionem
officij Inquisitionis.*

Decima sexta excommunicatio sumitur ex cap.
v. Inquisitionis, de Hæreticis in 6. in quo aliqua
leges feruntur ad promouendum Inquisitionis of-
ficium pertinentes. Prima est, vt domini, & Gubernatores
temporales quorumcumque locorum In-
quisitoribus pareant, & ab eis requisiti ad hæretico-
rum, credentium, fautorum, receptorum, & de-
fensorum eorum capturam diligenter intendant.
Secunda, vt iidem domini temporales, & Rectores
& officiales eorum statim, & sine mora, omnique
appellatione postposita condigne puniāt huiusmo-
di hæreticos per Inquisitores condemnatos de hæ-
resi, ipsorumque iurisdictioni commissos. Tercio
prohibet eosdem dominos, & Iudices temporales
eorumque officiales, ne de hoc crimine hæresis co-
gnoscere, aut indicare audeant, nec carcere deten-
tos liberare sine Inquisitoris licentia. Quarto man-
dat, ne executionem sibi à Dicecesano, vel Inqui-
sitoribus iniunctam facere prompte, seu adimplere
detrectent, prout ad suum spectat officium. Quinto
eisdem præcipitur, ne Dicecesanorum, aut Inqui-
sitorum iudicium, sententiam, seu processum dire-
cte, vel indirecte impedire præsumant. Et deinde
subiungitur: Si quis autem de prædictis potestatibus, vel
dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus,
seu Balliis, contra prædicta fecerit, aut præfatus fidei nego-
tios præfatus Dicecesano, Episcopo, vel Inquisitoribus incum-
bentibus se opponere forte præsumpserit, excommunicationis se
nouerit mucrone percussum.

Ad cuius expositionem solum oportet, vt singu-

la particula attente ponderentur, scilicet verbum
presumpserit, directe vel indirecte, & similes, quæ in a-
liis casibus sæpius iam explicatæ sunt. Vnum vero, quod
Syluester adiungit *Excommunicatio*, 9. casu 28.
numer. 58. mihi non placet, videlicet si temporalis
potestas, aut Rector se opponat Inquisitori, vel Dice-
cesano hoc munus Fidei exercentibus, eosque im-
pediat in progressu sui muneris, non fouendo hæ-
resim, aut persequendo Fidei, sed ob inimicitias, &
odium talis personæ Inquisitoris, vel Episcopi, non
incurrere hanc censuram. Falsum enim hoc est,
quia lex illa non communicat facientes illa, hac,
vel illa intentione, sed simpliciter facientes. Item,
quia licet aliquis impediat hunc progressum ex a-
more alicuius personæ, vel ob lucrum, & non in o-
dium Fidei, nihilominus incurreret: ergo similiter.
Item, quia textus dicit, *directe, vel indirecte*; item di-
cit, *aliquatenus impedire*: ille autem vere impedit ali-
quo modo; vt supponimus: ergo quod non faciat
tam peruersa intentione, non excusat à censura.
Tandem in his omnibus, in quibus potestates tem-
porales præcipiunt fauere iussioni Inquisitorum,
& Dicecesanorum, intelligendum est quando Epi-
scopus & Inquisitor inter se non discordant, nam si
contraria præciperent, super sedendum esset, vt Ca-
ietanus, Nauarrus, & omnes docent, nisi vbi iam ex
declaratione Pontificis constaret, primum, & ordi-
narium progressum in his causis ad munera Inqui-
sitorum pertinere, Dicecesanum vero solum habere
posse suffragium suum in tali Consilio; tunc enim
iudicio tribunalis standum est, cuiusque mandato
parendum.

Postea vero additur in eodem textu excommu-
nicatio contra omnes, qui scienter dederint auxi-
um, consilium, vel fauorem in prædictis. Quæ ge-
neraliter comprehendit omnes personas aliquid ex
illis tribus facientes: quæ tria sæpe in superioribus
declarata sunt. Ac tandem de omnibus additur,
quod quicumque in hac excommunicatione per
annum durauerit, animo obstinato, tanquam hæ-
reticus condemnatur. Quam rem supra in generali
doctrina explicatam relinquimus. Quamobrem
solum superest aduertendum, quod Caietanus be-
ne notauit, quamuis hæc censura ex vi huius textus
referuata non sit, cauendum tamen esse his omni-
bus personis, ne dum officio Inquisitorum resi-
stunt, hæreticorum fautores fiant: nam tunc, iam in-
cidunt in Bullam Cœnæ Domini, & eo titulo in ex-
communicationem referuatam. Quando autem
huiusmodi resistentia, vel inobedientia sufficiat, vt
quis dicatur hæresi fauere, ex circumstantiis, effe-
ctibus, ac modo operandi colligi poterit, & in ordi-
ne ad forum conscientie, multum pendet ex inten-
tione operantis.

*Excommunicatio contra mandantem ali-
quem interfici per Assassinos.*

Decima septima excommunicatio sumitur ex
capit. 1. de Homicidio, in 6. Vbi excom-
municantur omnes, qui aliquem Christianum
per Assassinos interfici mandauerit, siue sequa-
tur mors, siue non sequatur, præter alias pœnas,
quæ contra eosdem ibi imponuntur. Deinde ve-
ro additur extensio per hæc verba: *Aut eos rece-
ptauerit, seu discederit, vel occultauerit.* Et circa
priorem partem primo oportet intelligere quid
Assasinatorum nomine significetur. Nam vulgo,
præsertim in Italia dici solent Assassini, publici la-
trones viarum, qui ad deprædandos homines, il-
los interficiunt, vel propriis illi, qui ob pecuniam
acceptam officium assument interficiendi aliquem:
atque de his videtur loqui hic textus in superficie
sumptus. Non tamen in hoc sensu hic sumitur illa
vox: sed vt est nomen proprium cuiusdam natio-
nis, &

nis, & gentis infidelis, qui vſum habent aſſumendi hoc officium interficiendi alios ex præcepto ſui domini: quales eſſe quosdam Syriæ homines, reſert Volaterranus libr. 11. Hiſtoriæ, capit. de Sectis Syriæ, & plura de his congerit Couarruias libr. 2. Variarum, capit. 20. numer. 9. & 10. vbi hunc textum exponit: & plures autores reſert ita hunc textum interpretantes: quos etiam ſequitur Nauarrus numer. 136. & colligit Couarruias ex illis verbis. Cum nonnulli magnates taliter periri formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſſiſſimorum domino impetrare, ſicque ab eo non abſque Chriſtianiæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam ſuam. Significatur enim his verbis hoſe eſſe infideles, habereque temporalem dominum, ſub quo huic muneri incumbunt. Optima etiam coniectura eſt, quod hæc excommunication non fertur in ipſos mandatarios, ſeu aſſiſſinos, ſed tantum in mandantes, quia, cum illi ſint infideles, non ſunt capaces talis poenæ: alioquin non minus ipſi, quam mandantes excommunicati fuiſſent. Ideoque excommunication hæc fertur, non ſolum propter homicidium, ſed etiam propter ſolum mandatum, quia tale mandatum atrociffimum reputatur, & cedere in magnam infamiam Chriſtiani nominis: imo quando mandans eſt perſona eccleſiastica: tot poenæ ibi contra illam accumulantur, vt credibile non ſit propter ſolum delictum mandandi occidere alium per quocumque homines pecunia conductos illas ferrum ipſo facto incurrit ſententiã de poſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio, & tanquam Chriſtianiæ religionis æmulus à toto Chriſtiano populo perpetuo diſſidatus eſſe dicitur. Ex quo colligit Couarruias huiusmodi mandantem, ſi Sacerdos ſit, ipſo facto amittere priuilegium clericale: non opinor amittere tale priuilegium, vſque ad degradationem realem. De qua re infra in ſuis locis dicemus.

47. Decima octaua ſumitur ex capit. 1. de Vſuris in 6. Vbi prohibetur, ne vſurariis alienigenis quiſpiam locet domum, vel ſub alio titulo quocumque concedat. Et contrarium facientes, ſi ſint perſonæ eccleſiasticae Episcopis inferiores, excommunicantur: laici enim non excommunicantur ibi ipſo facto, ſed per cenſuras eccleſiasticas à ſuis ſuperioribus compellendi dicuntur. Episcopos autem, & ſuperiores ſuſpenderunt; propter quod textum hunc, in materiam de ſuſpenſione declarandum relinquimus.

Excommunication contra concedentes reſerualias aduerſus perſonas eccleſiasticas.

48. Decima nona ſumitur ex capit. vñico. de Iniuriis, in 6. vbi prohibetur, ne contra perſonas Eccleſiasticas, pignorationes, vel reſerualias concedantur. Et ſubditur: Illi autem qui contrafecerint, niſi præſumptionem huiusmodi reuocauerint intra meſem, ſi perſona ſecularis fuerint, ſententiã excommunicationis incurrant: (nam contra vniuerſitatem interdictum fertur) de quo ſuo loco. Vt autem hoc intelligatur, eſt aduertendum, reſerualias dici poſſe ſtatem alicui conceſſam, vt pro re ab alio conceſſa, vel pro damno ſibi illato poſſit autoritate ſua, impune æquiualem accipere ab alia tertia perſona, quæ in hoc pro altera grauatur, etiam illi vim inferendo, ſeu quaſi priuatum bellum, ſi neceſſe ſit. Quæ conceſſio interdum poſſeſſe iuſta ſi ab habente poſſeſtatem ex legitima cauſa, & legitime cognita, ac iudicata ſit: tunc etiam vſus eius iuſtus erit, ſi debito modo, atque intentione ſit. In prædicto ergo textu prohibetur ſub excommunicatione, ne huiusmodi reſerualias contra eccleſiasticas perſonas conferantur. Et quoad hanc partem ceſſat quæſtio,

A an intelligendum hoc ſit etiam de reſerualis iuſtis: quia eo ipſo quod conferantur contra perſonas eccleſiasticas, iniuſta erunt, cum ſiant & contra ius, & à non habente poſſeſtatem. Dices, ergo, ſi detur alicui facultas accipiendi à clerico debitore bona æquiualentia ſuo debito, incurratur hæc cenſura. Reſpondetur negando conſequentiam; illæ enim non ſunt reſerualias, ad quas neceſſarium eſt vt vnus pro alio grauetur, propter aliquem modum pignorationis, vt in eodem textu dicitur, & Gloſſa ibi notat, & alii etiam Summiſtæ: quod autem aliquis pro ſuo debito grauatur, per ſe non eſt malum, ſi illæ circumſtantie debite ſeruentur: & ideo illa non eſt materia huius cenſuræ.

Deinde prohibetur executio talis conceſſionis circa perſonas eccleſiasticas, ſeu bona eorum, etiam per extensionem, vt in textu dicitur. Et ſenſus eſt, quod, licet reſerualias concedantur contra ciuitatem, verbi gratia, in qua ſunt perſonæ eccleſiasticæ, non debent executioni mandari circa tales perſonas, vel bona earum, quia illa eſt extenſio prohibita in textu. Propter quod dicit ibi Gloſſa, conceſſionem prohiberi ſuperioribus, extensionem inferioribus. Et procedit prohibitio etiam ſi alias reſerualias ſint iuſta reſpectu aliorum, quia textus generaliter loquitur, vt aduertit Nauarrus 136.

Tandem fertur excommunication non ſimpliciter, ſed ſub illa conditione. Niſi infra meſem, &c. Quam limitationem Gloſſa ibi, & Sylueſter, Excommunicatio, 2. numer. 63. intelligunt, dummodo intra illum meſem ad executionem conceſſionis non procedatur. Sed non eſt cur poenalem legem extendamus præter verborum proprietatem. Simpliciter ergo tempus illud neceſſarium eſt, vt incurratur cenſura; cum proportionem tamen applicandum. Nam poſt conceſſionem datur illud tempus vt reuocetur, & niſi ita fiat, incurratur excommunication: ergo licet intra illud tempus ad executionem procedatur, nondum eſt conſummata contumacia contra hanc legem, vt cenſura incurratur. Nec ſatis eſt, quod talis executio ſit contraſta huic legi, aut quod ex illa poſſint ſequi incommoda perſonæ eccleſiasticæ: quia lex noluit hæc omnia per cenſuram ipſo iure latam cohibere, niſi cum illa temporis amplitudine. Poſt executionem vero inchoatam datur illud tempus vnus meſis, non tantum ad ceſſandum, ſed etiam ad reſtituendum, ſeu ſatisfaciendum damnum illatum; quia præſumptio executionis non reuocatur per ſolam ceſſationem abſque reparatione damni illati. Et ideo computatio huius meſis in illis duabus actionibus ab illarum initio reſpectiue facienda eſt. Nam ſuperior, ab eo die quo talem licentiam conceſſit, debet computare meſem, vt infra illud reuocare teneatur; & niſi intra hoc tempus id faciat, cenſuram incurrit, etiam ſi executio inchoata non ſit: inferior vero computare debet ab eo die, quo executionem inchoauit, ſic conceſſio multo, ſiue breui tempore præceſſerit. Ipſe enim non incurrit cenſuram propter elapſum meſem à conceſſione, ſi executio facta non eſt, quia nondum ipſe deliquit contra hanc legem: neque etiam per ipſam executionem ſtatem incurrit, quia cum eadem proportionem ſpatii meſis illi conceditur, vt reſiſcat.

Vigeſima excommunication ſumi poſſeſt ex capit. Felici, de Poenis in 6. ferturque contra eos qui perſonam Cardinalis hoſtiliter audient inuadere. Sed hæc ſufficienter explicata eſt in cenſuris Bullæ, ſub quibus iam continetur.

(:)